

سیاست پژوه

بازرگانی و توسعه

فصلنامه اقتصادی، صنعتی و تجاری | سال اول | شماره ۱ | پاییز ۱۴۰۰ | قیمت: ۱۰۰,۰۰۰ تومان

علاءالدین ازوجی | حمیدرضا اشرفزاده | ژیلآبشاری | علیرضا باستانی | محمدهاشم پسران | حسن ثاقب | افسانه شفیعی | محمد شیخ‌علی‌شاهی | منصور عسگری | نسرین قبادی | حسین قربانی | سمیرا گلکاران مقدم | امین مالکی | مهدی محرمی | مصطفی محمدی | فرزاد مرادپور | فائزه مرادی حقیقی | محمد نجارفیروزجایی | زریب‌نگین تاجی | مهدی نیازی | فائزه هدایت نظری | پریسا یعقوبی

ویژه‌نامه کرونا

- علم اقتصاد کرونا
- کرونا و تجارت خارجی ایران
- کرونا، صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی
- ژئوپولیتیک کرونا

بانگاهی به نظام اندیشه «دنی رودریک»
اقتصاددان برجسته جهان در حال توسعه

DANI RODRIK

POLICY RESEARCH

TRADE & DEVELOPMENT

VOLUME. 1, NUMBER. 1, AUTUMN 2021

نشانی: تهران، خیابان کارگر شمالی، روبروی پارک لاله، ساختمان ۱۲۰۴

دورنگار: ۶۶۹۱۰۵۰ | تلفن: ۶۱۰۶۲۳۹۸ ۶۱۰۶۲۱۷۴

TAKBAB.COM

CPPC.IR

PR.ITSR.IR

مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

سیاست پژوه

بازرگانی و توسعه

فصلنامه اقتصادی، صنعتی و تجاری | سال اول | شماره ۱ | پاییز ۱۴۰۰

سیاست پژوهش بازرگانی و توسعه

فصلنامه اقتصادی، صنعتی و تجاری / شماره اول / پاییز ۱۴۰۰

مدیر مسئول: احمد تشکینی / سردبیر: امین مالکی

شورای سیاست‌گذاری:

احمد تشکینی، رئیس موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی / محمد صادق مفتاح، قائم مقام وزیر در امور بازرگانی / مهدی نیازی، معاون طرح و برنامه وزارت صنعت، معدن و تجارت / برات قبادیان، معاون آموزش، پژوهش و فناوری وزارت صنعت، معدن و تجارت / اسدالله کشاورز، معاون امور معادن و صنایع معدنی وزارت صنعت، معدن و تجارت / مهدی صادقی نیارکی، معاون امور صنایع وزارت صنعت، معدن و تجارت / علی رضا پیمان‌پاک، معاون وزیر و رئیس کل سازمان توسعه تجارت / محسن صالحی‌نیا، معاون وزیر و رئیس سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران / وجیه‌الله جعفری، معاون وزیر و رئیس هیات عامل سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران / علی رسولیان، معاون وزیر و رئیس هیات مدیره و مدیرعامل سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران / عباس تاپش، معاون وزیر و رئیس هیات مدیره و مدیرعامل سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان / رضا تقی پوراصل، رئیس هیات مدیره و مدیرعامل شرکت مادر تخصصی صندوق حمایت از تحقیقات و توسعه صنایع پیشرفته / محمدحسین مقبسه، مدیرعامل صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری صنایع کوچک / مهدی غضنفری، رئیس صندوق توسعه ملی / پیمان قربانی، معاون اقتصادی بانک مرکزی / محمدهادی سبحانیان، معاون امور اقتصادی وزارت اقتصاد / یحیی آل اسحاق، رئیس اتاق مشترک ایران و عراق / مجید عشقی، رئیس سازمان بورس و اوراق بهادار / حامد سلطانی‌نژاد، مدیرعامل بورس کالای ایران / بابک افقهی، مشاور رئیس سازمان و رئیس حوزه ریاست سازمان برنامه و بودجه / سید عبدالله سجادی، مدیرعامل و رئیس هیات مدیره صندوق ضمانت صادرات ایران / فرشاد مومنی، هیات علمی دانشگاه علامه طباطبایی و رییس موسسه مطالعات دین و اقتصاد

شورای هماهنگی:

علی سلیم، معاون پژوهشی موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی / محمدرضا سعادت، معاون برنامه‌ریزی، توسعه مدیریت و منابع موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی / یوسف حسن پور، مدیرعامل شرکت چاپ و نشر بازرگانی / محمدرضا یاورزاده، مدیرعامل مرکز ملی شماره‌گذاری کالا و خدمات ایران / محمد عباسی، مدیرعامل مرکز آموزش بازرگانی / محمد راستی، مدیر نشر علمی موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

هیات تحریریه شماره اول: فهیمه بهرامی / حسن ناقب / افسانه شفیعی / سمیرا گلکاران مقدم / منصور عسگری / مصطفی محمدی / فرزاد مرادپور / پریسا یعقوبی

مدیر اجرایی: قاسم خرمی / کارشناس نشر علمی: زهرا گلخواه باقری
مدیر هنری و طراح لوگو: پاشا دارابی / مدیر تولید: مهدی کشاورز افشار
لینتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر بازرگانی

«کلیه حقوق محفوظ و مخصوص مجله سیاست‌پژوهشی، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی است.»

وب سایت: pr.itsr.ir | ایمیل: prtd@itsr.ir

نشانی: تهران، خیابان کارگر شمالی، روبروی پارک لاله، ساختمان ۱۲۰۴

تلفن دفتر مجله: ۰۲۱-۶۱۰۶۲۱۷۴ / ۰۲۱-۶۱۰۶۲۳۹۸ | داورنگار مجله: ۰۲۱-۶۶۹۱۰۵۰

فهرست مطالب

- یادداشت مدیر مسئول / احمد تشکینی ۶
- کووید-۱۹، اثرات بر بخش تولید و سیاست‌های نجات در ایران / سید مهدی نیازی ۸
- یادداشت سردبیر / امین مالکی ۱۳

فصل اول / کرونا و جهانی شدن

- سیری بر نظام اندیشه «دنی رودریک» / مارینا بالنیکووا ۱۷
- سیاره چهل تکه / دنی رودریک، سمیرا گلکاران مقدم، امین مالکی ۲۷

فصل دوم / اقتصاد کرونا

- کووید-۱۹، زنجیره ارزش و دورنمای تجارت جهانی / پنلوپه گلدبرگ، منصور عسگری ۳۹
- برآیندهای آتی اجتماعی-سیاسی کووید-۱۹ / تایلر کوئن، محمد شیخ‌علی شاهی ۴۳
- سیاست‌های لازم برای نجات اقتصاد از کووید-۱۹ / اولیور بلانچارد، مهدی محرمی ۴۵
- ارزیابی سیاست آمریکا در پاسخ به کووید ۱۹ / جوزف استیگلایتز، فرزاد مرادپور ۵۱

فصل سوم / کرونا و تجارت جهانی

- تبعات همه‌گیری کووید-۱۹ بر تجارت ایران و جهان / حسن ناقب، پریسا یعقوبی ۵۷
- تاب آوری و استحکام در زنجیره ارزش جهانی برخی دلالت‌های سیاست‌گذاری / محمد نجار فیروزجانی ۶۶
- «اصول یونیدرو» و بحران کووید-۱۹ / حسین قربانی ۷۰

فصل چهارم / کرونا و بازار کار

- خدمات عمومی اشتغال / علاء‌الدین ازوجی، نصرالله شریفی ۸۷
- پاندمی کرونا، بازار کار زنان و گسترش شکاف جنسیتی شغلی / نسرين قبادی ۹۳

فصل پنجم / کرونا و سیاست‌گذاری نهادهای بین‌المللی

- بانک توسعه آسیایی، توسعه کسب و کارهای خرد، کوچک و متوسط و تکانه کووید-۱۹ / فائزه هدايت نظری، افسانه شفیعی _____ ۱۰۳
- سیاست‌گذاری حمایتی و تجاری صحیح طی کووید-۱۹ از منظر بانک جهانی / علیرضا باستانی _____ ۱۰۹
- پارادایم جدید سیاست‌گذاری صندوق بین‌المللی پول و بحران کووید-۱۹ / فهیمه بهرامی، زریب‌نگین ناجی - _____ ۱۱۷

فصل ششم / ژئوپولیتیک کووید-۱۹

- پیامدهای ژئوپولیتیک بیماری همه‌گیری کرونا در جهان / فائزه مرادی حقیقی _____ ۱۲۳

فصل هفتم / وینار

- وینار چشم‌انداز اقتصاد ایران در سال ۱۴۰۰ / محمد هاشم پسران، ژیلآبشاری _____ ۱۳۷
- وینار بهره‌وری بخش صنعت / مصطفی محمدی _____ ۱۳۹

فصل هشتم / کتابنامه

- مصاحبه؛ فرونشاندن بحران اقتصادی ناشی از کووید-۱۹ / حمیدرضا اشرف‌زاده _____ ۱۴۵
- نقد کتاب؛ ساختار صنعتی ایران در آینه برنامه‌های توسعه‌ای / داریوش مبصر / افسانه شفیعی / الهام اسمعیلی پور - _____ ۱۴۸
- معرفی کتاب؛ انقلاب در سیاست صنعتی، نقش دولت در فراسوی ایدئولوژی / جوزف استیگلتز / جاستین لین مترجم: موسی موسوی زئوز _____ ۱۵۲
- معرفی کتاب؛ اقتصاد ایران: رکود تورمی و سقوط ارزش پول ملی / علی دینی‌ترکمانی _____ ۱۵۴
- معرفی کتاب؛ الگوها و مسائل توسعه اقتصادی در کشورهای رانتیه - مورد ایران / حسین مهدوی / مترجم: حسین حیدری رمی _____ ۱۵۶
- معرفی کتاب؛ نقش سیاست در تحولات اقتصادی کشورها / الهه فابریکی اورنگ _____ ۱۵۷
- معرفی کتاب؛ کارآفرینی زنان، نقشه راهی برای جبران گذشته / مرکز تجارت جهانی / مترجم: مهرداد سیادت‌نسب _____ ۱۵۸

یادداشت مدیرمسئول

احمد تشکینی

رئیس موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

سیاست‌پژوهی به معنای پژوهش‌های عملی و علمی در سیاست‌گذاری است که با آن مسائل حوزه اقتصاد به طور کل و صنعت و تجارت به طور خاص را شناسایی، اطلاعات حساس را جمع‌آوری و مفاهیم و فرضیه‌های نویی برای حل مشکل ایجاد می‌کنیم. در مجله سیاست‌پژوهی به مطالعه فرایند سیاست‌گذاری، سیاست‌ها و اثرات سیاست‌ها پرداخته و لذا امید می‌رود رهنمودهای مستخرج از مطالب مجله سیاست‌پژوهی به رفع کاستی‌های حوزه سیاست‌گذاری تجاری و صنعتی کمک کند.

نخستین شماره این مجله به واسطه شرایط محیطی اقتصاد کشور، به مساله کووید-۱۹ اختصاص یافته است. در فضای سیاست‌پژوهی اجازه بدهید به جمله‌ای معروف از «جواهر لعل نهرو» اشاره کنم. نهرو می‌گوید حداقل خاصیتی که بحران‌ها و بن‌بست‌ها دارند، آن است که ما را وادار به تفکر می‌کنند. بحران کووید و بن‌بست‌هایی که در برخی موارد حس شد، باید ما را به تفکر وادارد تا با نقاط ضعف و قدرت خود بیشتر آشنا شویم و چشم‌اندازی دقیق‌تر به آینده پیدا کنیم.

اگر بخواهیم نقاط ضعف سیاست‌گذاری در بحران کووید-۱۹ را برشماریم، غافلگیری و عدم آمادگی برای مواجهه با این پاندمی از جمله عدم کنترل دقیق و به موقع مرزها، کاستی در تهیه اقلام بهداشتی و تجهیزات پزشکی مورد نیاز نظیر کمبود اکسیژن در بیمارستان‌ها، عدم آموزش مناسب به مردم پیش از شروع بحران و ابتدای آن جزو اصلی‌ترین نقاط ضعف هستند. عدم استفاده از تجربه‌های موفق جهانی شامل قرنطینه، کنترل رفت و آمدهای بین‌شهری، تست ناکافی، عدم پیگیری و تعقیب بیماران نیز از دیگر نقاط ضعف بودند. عموم این سیاست‌ها در صورت اجرا، همراه با تاخیر زمانی قابل توجه اجرا شدند. بی‌تردید برای یک دوره زمانی خاص، در تعیین سطح مدیریت و تصمیم‌سازی لازم در برخورد با بحران دچار عدم انسجام شدید و عزم ملی لازم مشاهده نشد. تصمیم‌های مقطعی، عکس‌العملی و ناصحیح نظیر تعجیل در بازگشایی‌ها را نیز می‌توان به جمع نقاط ضعف اضافه نمود. کم‌توجهی به نهادهای مدنی از جمله سازمان نظام پزشکی و انجمن‌های علمی در تصمیم‌گیری‌ها و کاهش سطح اعتماد و سرمایه

اجتماعی به آمار و ارقام و صحت مطالب علمی از دیگر خسارت‌هایی بود که در نتیجه پاندمی حاصل شد. ترویج برخی روش‌های غیرعلمی و غیرمستند و شبه‌علم توسط بعضی از رسانه‌ها و گروه‌ها که منجر به تأخیر در شروع درمان و بالا رفتن آمار مرگ و میر افراد شد نیز نباید نادیده گرفت. به مولفه مداخله امور سیاسی در روند امور درمانی، به خصوص تهیه واکسن و البته تاثیر منفی تحریم‌ها و تأخیر و عقب‌ماندگی در تهیه و توزیع واکسن نیز باید اشاره شود.

در کنار این نقاط ضعف، نقاط قوتی نیز بود. سیستم بهداشتی خوب در روستاها و شهرهای کوچک، آمار تلفات در این حوزه را در مقایسه با دیگر کشورها به شدت پایین آورد. حضور فداکارانه و ایثارگرانه کادر درمان که به ویژه در پیک‌های اول تا چهار اتفاق افتاد و عدد آن به ۳۰۰ شهید می‌رسد و تحمل و تمکین مردم در شرایط سخت اقتصادی و اجتماعی نیز باید اشاره کرد.

چشم‌انداز چیست؟ شدت و حدت اثرگذاری قطعا با توسعه واکسیناسیون کاهش قابل توجه‌ای می‌یابد اما در حال حاضر بیش از همه در چشم‌انداز، ضرورت برنامه‌ریزی منسجم و ملی برای دوران پسا کرونا حس می‌شود. مواجهه با مشکلات اقتصادی و بازگشایی مجدد کسب و کارهای تعطیل شده و ترمیم آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی، بازیابی و ارتقای سلامت روان جامعه از اولویت‌های مهم است.

نخسین شماره مجله سیاست‌پژوهی به لطف تلاش و پیگیری همکاران از جمله رئیس پیشین موسسه، سرکار خانم دکتر مرجان فقیه‌نصیری، معاون پژوهشی، جناب آقای دکتر علی سلیم و مدیر نشر علمی، جناب آقای محمد راستی در پاییز ۱۴۰۰ منتشر شد. از این بابت به مجموعه نخبگان و پژوهشگران حوزه سیاست‌گذاری علمی و اقتصادی تبریک عرض نموده و از همه عزیزان درخواست می‌کنم این مجله را با مطالب ارزشمند و غنی خود همراهی کنند. در انتها از همه سروران، بویژه سردبیر که در تهیه این شماره زحمت کشیدند کمال تشکر را نموده و برای ایشان آرزوی توفیق دارم.

احمد تشکینی

پاییز ۱۴۰۰

یادداشت سردبیر

امین مالکی

هیات علمی موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

براهل طریقت تحقیق مکتوم نیست که عدم انطباق صحیح و موثر پشتوانه‌های علمی با حوزه سیاست‌گذاری، امروز از مهم‌ترین عوامل قفل شدن کشور در چرخه بهره‌وری پایین است.

رویکرد سیاست‌پژوهشی به دنبال انهرام چنین چرخه‌ای است. سیاست‌پژوهشی در یک جمله «فرایندی تحلیلی به منظور توصیه اقدامات سیاستی جایگزین جهت رفع مشکلات موجود است» و این فرایند هر چه کارایی بیشتری از خود به نمایش گذارد، به پژوهش نزد سیاست‌گذار جایگاه رفیع‌تری می‌دهد. توصیه به اجرا یا عدم اجرای پاره‌ای سیاست‌ها زمانی که مبتنی بر تفکر علمی و به مدد پژوهش‌های معتبر باشد، ضمن ارتقاء سطح شفافیت در نظام تصمیم‌گیری، جلوه‌ای قابل اتکاء به سیاست‌گذار نزد افکار عمومی داده، جنبه‌ای از حکمرانی خوب را به نمایش می‌گذارد.

به واقع نیز یکی از وجوه عمومی مشترک در میان کشورهای در حال توسعه شکاف عمیق عرصه تحقیق و تدقیق و ساحت حکمت و سیاست است و سیاست‌پژوهی در شمار ابزار اساسی جهت کاهش این شکاف است. ترقی کیفیت سیاست‌های اقتصادی بدون ترفیع پژوهش‌هایی که به دانش مستند در خصوص آن سیاست بیانجامد، قطعاً امری ناممکن است و سیاست‌پژوهی کمک می‌کند تا سیاست‌گذار هر چه بیشتر بر مبنای توصیه‌های علمی قدم بردارد.

یک متن نمونه سیاست‌پژوهی برای رسیدن به وادی بایسته، پنج منزل را پشت سر می‌گذارد: ۱- به خوبی با تجارب و روندهای پیشین تجهیز می‌شود، ۲- مفهوم‌سازی مناسب جهت نزدیک‌تر شدن هر چه بیشتر به فضای واقعی را به انجام می‌رساند، ۳- با نگاهی شیوه‌مند و دقیق به تحلیل داشته‌های خود پرداخته، ۴- توصیه‌هایی کاربردی ارائه و ۵- مسیر موثر انتقال یافته‌های خود را نشان می‌دهد. مجله «سیاست‌پژوهی بازرگانی و توسعه» در گام اول به دنبال نزدیک شدن به این وادی است. بررسی یافته‌های آخرین پژوهش‌های داخلی و بین‌المللی در مواجهه با مسائل روز و گشایش باب مباحثه و مناظره به منظور مفهوم‌سازی کاربردی مباحث، نیازمند تلاشی جامع و بین‌رشته‌ای است و از این رو درب آن به روی تمامی آزمندان نصیحت و ناظران حقیقت‌گشوده است.

